

PREDGOVOR I ZAHVALNOST AUTORA

Zdravstvena nega je doživela značajne promene čak i transformaciju tokom poslednjih decenija poslednjih prošlog i početkom ovog veka. Ona je od klasične nege i brige za obolele prerasla u važnu stručno-naučnu oblast, gde medicinska sestra/tehničar obavlja veći broj važnih aktivnosti u procesu nege; istovremeno je i član multiprofesionalnog tima u psihijatrijskoj zaštiti. Zajedno sa drugim članovima psihijatrijskog tima, pruža ne samo negu obolelima, već i aktivno učestvuje u svim aktivnostima koje se bave zaštitom i unapređenjem mentalnog zdravlja. Veću pažnju poklanja različitim vidovima prevencije mentalnih poremećaja, učestvuje u procesu raznog prepoznavanja i lečenja obolelih. Danas su poslovi zdravstvene nege značajno prošireni u oblasti rehabilitacije, habilitacije i poboljšanja kvaliteta života, naročito hroničnih pacijenata, hendikepiranih i mentalno retardiranih osoba. Nadamo se da će u budućnosti zdravstvenoj nezi pripasti još veća uloga. Ona bi trebalo da dobije veći stručni i društveni ugled i sadržajnije aktivnosti koje će joj omogućiti visoko obrazovanje. Istina, i danas višoj medicinskoj sestri pripada, pored lekara, jedno od ključnih mesta u savremenim i razvojnim koncepcijama zdravstvene zaštite uopšte, odnosno zdravstvene nege, gde je ona aposolutni nosilac svih vidova nezavisnih funkcija koje proizlaze iz procesa zdravstvene nege.

Zdravstvena nega je veoma dinamična oblast. Podsticaj za njen razvoj i unapređenje dala je Svetska zdravstvena organizacija (SZO) u drugoj polovini prošlog veka. Veliki značaj u napretku zdravstvene nege dalo je Američko udruženje sestara, koje je promovisalo novi koncept zdravstvene nege. Ovom važnom delu posla u sistemu zdravstvene zaštite dalo je pravi značaj i Svetsko udruženje sestara/tehničara. Američka asocijacija sestara/tehničara izradila je veoma koristan priručnik koji je tokom poslednjih petnaest godina doživio šest izdanja. U skorije vreme ovaj priručnik će biti preveden i na srpski jezik. Poslednjih nekoliko decenija značajno je izmenjen sistem obrazovanja sestara na svim nivoima zdravstvene zaštite, uključujući i mentalno zdravlje. Takođe je postavljena solidna osnova za permanentno obrazovanje i kontinuiranu edukaciju svih profila sestara iz ove oblasti. S obzirom na to da je dosadašnji sistem edukacije sestara pružao dobru osnovu za učenje i savladavanje praktičnih veština u zdravstvenoj nezi, učinilo nam se suvišnim da na ovom mestu ponavljamo već proučavanu materiju iz ove oblasti. Stoga smo se odlučili da u ovom tekstu u kraćem obimu prikazemo neke oblasti koje su u ovom trenutku značajne. Kao što smo već naveli, značajan deo obaveza iz zdravstvene nege obavlja medicinska sestra samostalno. Međutim, ona je istovremeno i aktivan član multidisciplinarnog tima na svim nivoima organizacije psihijatrijske službe. Uključena je u skoro sve preventivne aktivnosti i u nemedicinski tretman, kao što su individualna i grupna (psihoterapija, socioterapija, metod savetovanja, terapija zaokupljenošću i dr. U okviru postojeće medicinske dokumentacije prikuplja podatke iz porodične anamneze, definiše sestrinsku dijagnozu i sl.

S obzirom na veliki značaj koji se pridaje zaštiti i unapređenju mentalnog zdravlja, kao i velikoj raširenosti različitih oblika mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja, na kraju teksta dali smo jedan kraći sinopsis o budućnosti psihijatrije. On će svakako biti značajan za dalje poboljšanje različitih procesa i metoda zdravstvene nege.

U celom svetu je intenzivni proces tranzicije psihijatrije, koja nema sličnosti sa ekonomskom ili političkom tranzicijom, koje će dovesti i do redefinisanja ciljeva, predmeta i metoda rada u oblasti zdravstvene nege. Zbog toga smo odlučili da uključimo neka poglavlja koja idu u susret ovim promenama.

Pri izradi ovog udžbenika vodili smo računa da sadržaj prilagodimo nastavnim planovima i programima predmeta psihijatrijske zdravstvene nege na fakultetu za

sestrinsku negu i na visokim strukovnim školama za medicinske sestre/tehničare. Takođe smo vodili računa da celokupan tekst bude oko dvesta strana bez priloga. Nadamo da će ovaj udžbenik pomoći studentima na Fakultetu za medicinsku negu u Banja Luci da prošire svoja dosadašnja znanja iz oblasti zdravstvene nege psihijatrijskih poremećaja i u bogatoj aktivnosti na zaštiti i unapređenju mentalnog zdravlja. Posvetili smo nešto više prostora problemima edukacije, vođenju prvog intervjua, opservaciji, psihoterapiji i aktivnom socijalno-psihijatrijskom praćenju. Ovde se nismo bavili osnovama kliničke psihijatrije, jer su one dobro poznate svim studentima iz dosadašnjeg srednjoškolskog i višeg obrazovanja. Udžbenik je pre svega namenjen kandidatima koji upišu završnu godinu na visokim strukovnim medicinskim školama i studentima na trećoj ili četvrtoj godini studija na Fakultetu za medicinsku negu. Priložena poglavlja (evaluacija rada u tretmanu i nezi u psihijatriji, budućnost psihijatrije i dr.), u ovom tekstu nisu deo ispitne materije, ali se nadamo da će koristiti studentima da odrede današnje domete zdravstvene nege pacijenta i aktivnosti u oblasti mentalnog zdravlja u društvenoj zajednici. Istovremeno će se studenti, barem delimično, upoznati sa nagoveštenim trendovima razvoja psihijatrije u budućnosti. Indeks pojmova nije rađen, već smo odlučili da damo detaljan sadržaj za sva poglavlja. Takođe se nismo detaljnije upuštali u sestrinsku dijagnozu, moguće dijagnostičke kriterijume i detaljniju analizu nege pojedinih kliničkih entiteta i slučajeva iz praske. Prikazali smo samo dva klinička entiteta, i to grupu shizofrenih psihoza i depresivnog sindroma, kao i jedan model sestrinske dijagnoze koji se odnosi na poremećaje govora i komunikacije, što se može detaljnije videti u priloženoj literaturi. Isto tako nismo dali spisak tabela i shema koje se nalaze u ovom tekstu, pošto ih nema mnogo. Na kraju pojedinih važnijih poglavlja dat je spisak pitanja na osnovu kojih studenti mogu proveriti svoje znanje, a jedan broj pitanja će biti dat u testu za ispit. Takođe se nadamo da će navedena lista od sto i osam pitanja korisno poslužiti kao repetitorij iz ove materije. Koliko smo uspeli da ovim udžbenikom približimo ovu dinamičku materiju našim studentima, ostaje čitaocima da procene. Svaka korisna sugestija rado će biti prihvaćena za dalje poboljšanje kvaliteta ovog teksta.

Veliku zahvalnost dugujem Kseniji Kovačević, višoj medicinskoj sestri, i diplomiranom pedagogu, profesoru Visoke strukovne medicinske škole u Beogradu, na ustupljenoj literaturi i brojnim sugestijama za oblikovanje ovog teksta. Takođe zahvaljujem dr Ivani Đorđević iz Kanade na pomoći oko prevoda nekih članaka koji su ovde korišćeni. I ovom prilikom izražavam veliku zahvalnost svim autorima čije sam tekstove koristio uveren da sam ih korektno interpretirao i/ili citirao.

Posebnu zahvalnost dugujem recezentima ovog teksta, prof. dr Jovanu Mariću i prof. dr Mariji Burgić-Radmanović, na dragocenim sugestijama pri konačnom oblikovanju teksta. Veliku zahvalnost dugujem dekanu Fakulteta za medicinsku negu, prof. dr Ristu Kozomori i rektoru Panevropskog Aperiion univerziteta, prof. dr Draganu Danliševu na pomoći oko pripreme ove knjige. Takođe, najsrdačnije zahvaljujem gospodinu Darku Ušlemoviću, direktoru Centra za izdavačku delatnost Panevropskog univerziteta, koji je omogućio da ovaj tekst bude urađen na visokom profesionalnom nivou. Veliku zahvalnost dugujem gospođi Selmi Čolović na uloženoj trudu oko lektorisanja i korekture ovog rada. Moguće greške nastale su nakon konačne redakcije teksta od strane autora.

Adresa za dopisivanje: Munjiza Marko, Univerzitetski profesor psihijatrije e-mail: marko.munj@sb. co. yu

Banja Luka, decembar 2007. godine

Prof. dr Marko Munjiza